
PODSTAWA PROGRAMOWA PRZEDMIOTU *GEOGRAFIA*

IV etap edukacyjny – zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Wykorzystanie różnych źródeł informacji do analizy i prezentowania współczesnych problemów przyrodniczych, gospodarczych, społecznych, kulturowych i politycznych.
- II. Formułowanie i weryfikowanie hipotez dotyczących problemów współczesnego świata.
- III. Rozumienie relacji człowiek-przyroda-społeczeństwo w skali globalnej i regionalnej.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

1. Współczesne problemy demograficzne i społeczne świata. Uczeń:
 - 1) wyróżnia i charakteryzuje obszary o optymalnych i trudnych warunkach do zamieszkania w skali globalnej i regionalnej; formułuje prawidłowości rządzące rozmieszczeniem ludności na świecie;
 - 2) charakteryzuje główne procesy demograficzne (fazy przejścia demograficznego i przejścia epidemiologicznego) na przykładzie całego świata i poszczególnych kontynentów;
 - 3) klasyfikuje migracje, podaje ich przyczyny i ocenia skutki tego zjawiska; charakteryzuje współczesne kierunki emigracji Polaków i czynniki wpływające na atrakcyjność niektórych państw dla imigrantów;
 - 4) wyjaśnia zróżnicowanie procesów urbanizacji na świecie; opisuje procesy tworzenia się aglomeracji miejskich oraz ich formy;
 - 5) identyfikuje i wyjaśnia procesy wzrostu liczby ludności oraz ekspansji przestrzennej wielkich metropolii świata (np. poznaje przyczyny powstawania dzielnic nędzy, wzrostu przestępczości, degradacji środowiska przyrodniczego, problemów komunikacyjnych);
 - 6) wyjaśnia znaczenie kultury i tradycji regionalnych w procesie różnicowania się regionów pod względem rozwoju społecznego i gospodarczego (np. wyjaśnia rolę tradycji w rozwoju przedsiębiorczości w państwach Azji Południowo-Wschodniej).
2. Zróżnicowanie gospodarcze świata. Uczeń:
 - 1) klasyfikuje państwa na podstawie analizy wskaźników rozwoju społecznego i gospodarczego; wyróżnia regiony bogate i biedne (bogatą Północ i biedne Południe) i podaje przyczyny dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów świata;
 - 2) ocenia i projektuje różne formy pomocy państwa i organizacji pozarządowych państwom i regionom dotkniętym kryzysem (klęskami ekologicznymi, wojnami, głodem);

-
- 3) opisuje główne obszary upraw i chowu zwierząt na świecie, wyjaśnia ich zróżnicowanie przestrzenne;
 - 4) wyjaśnia, z czego wynikają różnice w wielkości i strukturze spożycia żywności na świecie (uwarunkowania przyrodnicze, kulturowe, społeczne i polityczne, mechanizmy wpływające na nierównomierny rozdział żywności w skali globalnej);
 - 5) opisuje zmiany w funkcji obszarów wiejskich na wybranych przykładach (np. w Unii Europejskiej, w regionach turystycznych w państwach rozwijających się); potrafi wyjaśnić szanse i zagrożenia dla środowiska przyrodniczego i mieszkańców poszczególnych regionów, wynikające z procesów przemian zachodzących na terenach wiejskich;
 - 6) charakteryzuje kierunki zmian w powierzchni lasów na świecie (w wyniku procesów wylesiania i zalesiania) i podaje przykłady gospodarowania zasobami leśnymi (pozytywne i negatywne);
 - 7) charakteryzuje cechy gospodarki morskiej i podaje przykłady wykorzystania oceanu światowego oraz zagrożeń wynikających ze zbyt intensywnej eksploatacji zasobów morskich;
 - 8) charakteryzuje i ocenia zróżnicowanie i zmiany struktury wykorzystania surowców energetycznych na świecie; dokonuje oceny zjawiska uzależnienia produkcji energii na świecie od źródeł zaopatrzenia surowców nieodnawialnych, potrafi wyjaśnić twierdzenie „ropa rządzi światem”;
 - 9) wyjaśnia, na czym polegają zmiany zachodzące na rynku pracy w skali globalnej i regionalnej, wynikające z rozwoju nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych;
 - 10) przedstawia cechy przemysłu wysokiej technologii i podaje przykłady jego lokalizacji na świecie; poznaje nowe funkcje ośrodków przemysłowych i nowe formy przestrzenne – technopolie, klastry i dystrykty przemysłowe;
 - 11) charakteryzuje wybrane obszary intensywnie zagospodarowywane turystycznie na świecie; wyjaśnia, dlaczego zmieniają się kierunki wyjazdów turystycznych Polaków; identyfikuje skutki rozwoju turystyki dla środowiska przyrodniczego;
 - 12) ocenia rolę nowoczesnych usług komunikacyjnych w funkcjonowaniu gospodarki i w życiu codziennym;
 - 13) wyjaśnia zmiany zachodzące w kierunkach i natężeniu ruchu osób i towarów; wskazuje przykłady lokalizacji nowoczesnych terminali i ich rolę w rozwoju regionów;
 - 14) podaje przykłady procesów globalizacji i ich wpływu na rozwój regionalny i lokalny;
 - 15) wyjaśnia współczesne zmiany na mapie politycznej świata;
 - 16) wyjaśnia na wybranych przykładach (w skali lokalnej, regionalnej i globalnej) przyczyny procesów integracyjnych i ich skutki gospodarcze, społeczne i polityczne.

3. Relacja człowiek-środowisko przyrodnicze a zrównoważony rozwój.

Uczeń:

- 1) formułuje problemy wynikające z eksploatacji zasobów odnawialnych i nieodnawialnych; potrafi przewidzieć przyrodnicze i pozaprzyrodnicze przyczyny i skutki zakłóceń równowagi ekologicznej;
- 2) charakteryzuje obszary niedoboru i nadmiaru wody na świecie i określa przyczyny tego zróżnicowania (w tym zanieczyszczenia wód); przedstawia projekty rozwiązań stosowanych w sytuacjach braku lub niedoborów wody w różnych strefach klimatycznych;
- 3) rozróżnia przyczyny zachodzących współcześnie globalnych zmian klimatu (ocieplenia globalnego) i ocenia rozwiązania podejmowane w skali globalnej i regionalnej zapobiegające temu zjawisku;
- 4) wykazuje na przykładach, że zbyt intensywne wykorzystanie rolnicze gleb oraz nieumiejętne zabiegi agrotechniczne powodują w wielu częściach świata degradację gleb, co w konsekwencji prowadzi do spadku produkcji żywności, a w niektórych regionach świata do głodu i ubóstwa;
- 5) wykazuje na przykładach pozaprzyrodnicze czynniki zmieniające relacje człowiek-środowisko przyrodnicze (rozszerzanie udziału technologii energooszczędnych, zmiany modelu konsumpcji, zmiany poglądów dotyczących ochrony środowiska).

PODSTAWA PROGRAMOWA PRZEDMIOTU *GEOGRAFIA*

IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony

- I. Dostrzeganie prawidłowości dotyczących środowiska przyrodniczego, życia i gospodarki człowieka oraz wzajemnych powiązań i zależności w systemie człowiek-przyroda-gospodarka.

Uczeń wskazuje i analizuje prawidłowości i zależności wynikające z funkcjonowania sfer ziemskich oraz działalności człowieka w różnorodnych warunkach środowiska, wskazując znaczenie rosnącej roli człowieka i jego działań w środowisku geograficznym w różnych skalach (lokalnej, regionalnej i globalnej).

- II. Analiza i wyjaśnianie problemów demograficznych społeczeństw.

Uczeń analizuje etapy i cechy rozwoju demograficznego ludności na świecie, charakteryzuje dynamikę i zróżnicowanie procesów ludnościowych, wiążąc zagadnienia demograficzne z czynnikami przyrodniczymi i rozwojem cywilizacyjnym; wykorzystuje do analiz informacje o aktualnych wydarzeniach na świecie.

- III. Proponowanie rozwiązań problemów występujących w środowisku geograficznym, zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju i zasadami współpracy, w tym międzynarodowej.

Uczeń wskazuje propozycje rozwiązań lokalnych, regionalnych i globalnych problemów środowiskowych, demograficznych i gospodarczych zgodnych z koncepcją zrównoważonego rozwoju oraz opartych na równoprawnych zasadach współpracy między regionami i państwami.

- IV. Pozyskiwanie, przetwarzanie oraz prezentowanie informacji na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej, w tym również technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz Geograficznych Systemów Informacyjnych (GIS).

Uczeń zdobywa informacje oraz rozwija i doskonali umiejętności geograficzne, wykorzystując wszystkie dostępne (w tym najnowsze) źródła informacji, pomiary i obserwacje bezpośrednie; potrafi selekcjonować i przetwarzać informacje do prezentacji wybranych zagadnień.

1. Źródła informacji geograficznej. Uczeń:

- 1) klasyfikuje mapy ze względu na różne kryteria;
- 2) oblicza odległości w terenie oraz powierzchnię na podstawie map wykonanych w różnych skalach;
- 3) odczytuje i opisuje cechy środowiska przyrodniczego (np. ukształtowanie i rzeźbę terenu, budowę geologiczną) i społeczno-gospodarczego

**Cele kształcenia
– wymagania
ogólne**

**Treści nauczania
– wymagania
szczegółowe**

-
- (np. rozmieszczenie zasobów naturalnych, ludności, szlaki transportowe) na podstawie map: topograficznej, hipsometrycznej i tematycznej;
- 4) interpretuje zjawiska geograficzne przedstawiane na wykresach, w tabelach, na schematach i modelach;
 - 5) formułuje zależności przyczynowo-skutkowe, funkcjonalne i czasowe między wybranymi elementami środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego oraz dokonuje ich weryfikacji, wykorzystując mapy tematyczne;
 - 6) przeprowadza badania wybranych elementów środowiska geograficznego w regionie zamieszkania według przygotowanego planu;
 - 7) stosuje wybrane metody kartograficzne do prezentacji cech ilościowych i jakościowych środowiska geograficznego;
 - 8) korzysta z technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu pozyskiwania, przechowywania, przetwarzania i prezentacji informacji geograficznych.
2. Ziemia we Wszechświecie. Uczeń:
- 1) wyjaśnia cechy budowy i określa położenie różnych ciał niebieskich we Wszechświecie;
 - 2) charakteryzuje ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny;
 - 3) wskazuje konsekwencje ruchów Ziemi;
 - 4) oblicza wysokość górowania Słońca w dowolnym miejscu na Ziemi w dniach równonocy i przesilen;
 - 5) oblicza szerokość geograficzną dowolnego punktu na powierzchni Ziemi na podstawie wysokości górowania Słońca w dniach równonocy i przesilen;
 - 6) opisuje różnice między astronomicznymi, kalendarzowymi i klimatycznymi porami roku;
 - 7) wyjaśnia przyczynę występowania: dni i nocy polarnych na obszarach podbiegunowych, zorzy polarnej, zaćmień Słońca i Księżyca;
 - 8) wskazuje skutki występowania siły Coriolisa dla środowiska przyrodniczego.
3. Sfery Ziemi – atmosfera. Uczeń:
- 1) wyjaśnia mechanizm cyrkulacji powietrza w strefie międzyzwrotnikowej i wyższych szerokościach geograficznych oraz opisuje przebieg procesów pogodowych (ruch mas powietrza, fronty atmosferyczne i zjawiska im towarzyszące);
 - 2) wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu temperatury powietrza i opadów;
 - 3) wyjaśnia na przykładach genezę wiatrów (stałych i okresowych oraz lokalnych) i wskazuje ich znaczenie dla przebiegu pogody i działalności gospodarczej (rolnictwa, komunikacji);

-
- 4) charakteryzuje strefy klimatyczne i typy klimatu na Ziemi i uzasadnia ich zasięgi;
 - 5) rozpoznaje strefę klimatyczną i typ klimatu na podstawie rocznego przebiegu temperatury powietrza i sum opadów;
 - 6) przygotowuje krótkoterminową prognozę pogody na podstawie mapy synoptycznej oraz obserwacji i pomiarów meteorologicznych;
 - 7) wyjaśnia na przykładach obserwowane przyczyny i skutki globalnych zmian klimatu na Ziemi.
4. Sfery Ziemi – hydrosfera. Uczeń:
- 1) omawia cechy cyklu hydrologicznego w różnych warunkach klimatycznych;
 - 2) opisuje występowanie i zasoby wód w oceanach i na lądach (jeziora, rzeki, lodowce, wody podziemne);
 - 3) charakteryzuje sieć rzeczna i typy genetyczne jezior na poszczególnych kontynentach;
 - 4) rozpoznaje i opisuje cechy ustrojów rzecznych wybranych rzek;
 - 5) wyjaśnia krajobrazowe i gospodarcze funkcje rzek i jezior;
 - 6) objaśnia mechanizm powstawania i układu powierzchniowych prądów morskich, falowania, pływów, upwellingu oraz ich wpływ na warunki klimatyczne i środowisko życia wybrzeży;
 - 7) wskazuje możliwości gospodarczego wykorzystania oceanów i ocenia wpływ człowieka na ekosystemy mórz i oceanów;
 - 8) wyjaśnia powstawanie źródeł i ocenia przyrodnicze i gospodarcze znaczenie wód podziemnych;
 - 9) wyjaśnia przyczyny różnej wysokości występowania granicy wiecznego śniegu w różnych szerokościach geograficznych;
 - 10) wyjaśnia proces powstawania lodowców na przykładach z różnych kontynentów;
 - 11) wskazuje na mapach zasięg obszarów współcześnie zlodzonych i ocenia wpływ zmian klimatycznych na zmiany zasięgu tych obszarów;
 - 12) opisuje na przykładach następstwa nieracjonalnej gospodarki wodnej w wybranych regionach świata i wskazuje działania wspomagające racjonalne gospodarowanie wodą.
5. Sfery Ziemi – litosfera. Uczeń:
- 1) opisuje skład mineralogiczny skorupy ziemskiej, główne grupy i rodzaje skał oraz ich gospodarcze zastosowanie i ocenia zmiany środowiska przyrodniczego związane z eksploatacją surowców mineralnych;
 - 2) charakteryzuje najważniejsze wydarzenia geologiczne i przyrodnicze w dziejach Ziemi (fałdowania, dryf kontynentów, transgresje i regresje morskie, zlodowacenia, rozwój świata organicznego);

-
- 3) planuje i przeprowadza obserwację odkrywki lub odsłonięcia geologicznego;
 - 4) ocenia zmiany środowiska w holocenie związane z działalnością człowieka;
 - 5) charakteryzuje główne procesy wewnętrzne prowadzące do urozmaicenia powierzchni Ziemi – wulkanizm, plutonizm, ruchy skorupy ziemskiej, wstrząsy tektoniczne, ruchy górotwórcze (paleozoiczne, mezozoiczne, kenozoiczne) oraz formy powstałe w ich wyniku;
 - 6) charakteryzuje zjawiska wietrzenia fizycznego i chemicznego (np. kras, lateryzacja) oraz opisuje produkty i formy powstałe w wyniku tych procesów;
 - 7) opisuje przebieg oraz efekty erozji i akumulacji wodnej (rzecznej, morskiej, jeziornej), lodowcowej i eolicznej;
 - 8) wykazuje wpływ cech budowy geologicznej i działalności człowieka na grawitacyjne ruchy masowe (obrywanie, spływanie, osuwanie);
 - 9) opisuje cechy ukształtowania powierzchni Ziemi jako efekt oddziaływania procesów wewnętrznych i zewnętrznych dla wybranego regionu.
6. Sfery Ziemi – pedosfera i biosfera. Uczeń:
- 1) charakteryzuje procesy glebotwórcze i omawia cechy głównych rodzajów gleb strefowych i niestrefowych oraz ocenia ich przydatność rolniczą;
 - 2) planuje i przeprowadza obserwację profilu glebowego w miejscu zamieszkania;
 - 3) wyjaśnia zróżnicowanie formacji roślinnych na Ziemi i piętrowość roślinną na Ziemi oraz przyporządkowuje typowe gatunki flory i fauny dla poszczególnych stref krajobrazowych Ziemi;
 - 4) dowodzi na przykładach, że naruszenie stabilności ekosystemów może powodować nieodwracalne zmiany w środowisku naturalnym;
 - 5) wskazuje podejmowane na świecie działania na rzecz ochrony i restytucji środowiska geograficznego;
 - 6) omawia podstawowe zasady zrównoważonego rozwoju i ocenia możliwości ich realizacji w skali lokalnej, regionalnej i globalnej.
7. Klasyfikacja państw świata. Uczeń:
- 1) wyróżnia kryteria podziału państw według PKB na jednego mieszkańca oraz Wskaźnika Rozwoju Społecznego (HDI);
 - 2) porównuje strukturę PKB państw znajdujących się na różnych poziomach rozwoju gospodarczego;
 - 3) odczytuje na mapach aktualny podział polityczny.
8. Ludność. Uczeń:
- 1) analizuje, wyjaśnia i ocenia warunki przyrodnicze dla osiedlania się ludzi (na przykładach różnych regionów świata);

-
- 2) określa cechy rozmieszczenia ludności na Ziemi, wskazując obszary jej koncentracji i słabego zaludnienia;
 - 3) analizuje przestrzenne różnice w wielkości wskaźników: urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego;
 - 4) opisuje etapy rozwoju demograficznego ludności na przykładach z wybranych państw świata;
 - 5) ocenia konsekwencje eksplozji demograficznej lub regresu demograficznego w wybranych państwach;
 - 6) charakteryzuje przyczyny i konsekwencje migracji ludności w różnych państwach;
 - 7) przedstawia procesy urbanizacyjne na świecie i zróżnicowanie poziomu życia ludzi w miastach różnych typów i wielkości;
 - 8) wyjaśnia zróżnicowanie struktury zatrudnienia w wybranych państwach i jej związek z poziomem rozwoju państwa;
 - 9) charakteryzuje strukturę etniczną i narodowościową ludności świata;
 - 10) określa strukturę funkcjonalno-przestrzenną różnych miast i ocenia jej zmiany wraz z rozwojem państw;
 - 11) charakteryzuje zróżnicowanie religijne ludności świata i ocenia wpływ religii na postawy społeczne i gospodarkę;
 - 12) wskazuje przyczyny i konsekwencje upowszechniania się wybranych języków na świecie.
9. Działalność gospodarcza na świecie. Uczeń:
- 1) wyjaśnia wpływ czynników przyrodniczych i społeczno-ekonomicznych na rozwój rolnictwa;
 - 2) wykazuje zależności między rodzajami produkcji rolnej a warunkami naturalnymi i rozmieszczeniem ludności oraz charakteryzuje różne typy rolnictwa na świecie;
 - 3) wskazuje problemy związane z upowszechnianiem się roślin uprawnych zmodyfikowanych genetycznie i wskazuje rejony ich upraw;
 - 4) porównuje i uzasadnia strukturę spożycia żywności w państwach wysoko i słabo rozwiniętych;
 - 5) uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi na świecie;
 - 6) wskazuje możliwości rozwoju wykorzystania zasobów oceanów i mórz;
 - 7) charakteryzuje zmiany w strukturze zużycia energii postępujące wraz z rozwojem gospodarczym państw świata i ocenia skutki wynikające z rosnącego zużycia energii oraz konieczność pozyskiwania nowych źródeł energii;
 - 8) wskazuje wpływ czynników lokalizacji przemysłu na rozmieszczenie i rozwój wybranych branż;

-
- 9) uzasadnia różnice ilościowe i jakościowe produkcji przemysłowej państw na różnym poziomie rozwoju gospodarczego i ocenia wpływ przemysłu zawansowanych technologii na rozwój gospodarczy i jakość życia;
 - 10) charakteryzuje znaczenie usług materialnych i niematerialnych;
 - 11) planuje i prowadzi badania zróżnicowania usług w miejscu zamieszkania;
 - 12) przedstawia, na podstawie danych statystycznych, poziom zaspokojenia potrzeb na usługi podstawowe i wyspecjalizowane w państwach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego;
 - 13) analizuje kierunki geograficzne i strukturę towarową eksportu i importu w wybranych państwach;
 - 14) wskazuje i uzasadnia pozytywne i negatywne skutki globalizacji i integracji politycznej;
 - 15) wyjaśnia przyczyny i przebieg konfliktów zbrojnych w wybranych regionach współczesnego świata.
10. Geografia Polski – środowisko przyrodnicze. Uczeń:
- 1) opisuje cechy ukształtowania powierzchni Polski i określa jej związek z budową geologiczną, wykazuje wpływ orogenez i zlodowaceń na ukształtowanie powierzchni kraju;
 - 2) ocenia walory i określa cechy środowiska decydujące o krajobrazie wybranych krain geograficznych Polski;
 - 3) charakteryzuje klimat Polski na podstawie danych liczbowych i map klimatycznych i ocenia gospodarcze konsekwencje zróżnicowania długości okresu wegetacyjnego w Polsce;
 - 4) omawia cechy reżimu polskich rzek;
 - 5) charakteryzuje składowe bilansu wodnego Polski w roku hydrologicznym;
 - 6) wskazuje znaczenie przyrodnicze i gospodarcze jezior i sztucznych zbiorników wodnych;
 - 7) wyjaśnia przyczyny niedoboru wody w wybranych regionach i wskazuje skutki gospodarcze;
 - 8) charakteryzuje typy naturalnych zbiorowisk roślinnych i wskazuje charakterystyczne gatunki;
 - 9) wyjaśnia występowanie gleb strefowych i niestrefowych w Polsce;
 - 10) przedstawia dominanty środowiska krain geograficznych Polski na podstawie map tematycznych, danych statystycznych i obserwacji bezpośrednich;
 - 11) uzasadnia konieczność działań na rzecz restytucji i zachowania naturalnych elementów środowiska w Polsce (w tym także działań podejmowanych we współpracy z innymi państwami).

-
11. Geografia Polski – zagadnienia ludnościowe. Uczeń:
- 1) charakteryzuje rozwój demograficzny Polski w wybranych okresach na podstawie danych statystycznych i wyjaśnia zmiany kształtu piramidy wieku i płci ludności Polski wraz z rozwojem gospodarczym oraz porównuje ją z innymi państwami;
 - 2) wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia ludności Polski;
 - 3) wskazuje regionalne zróżnicowanie rynku pracy w Polsce;
 - 4) analizuje okresowe zmiany salda migracji zewnętrznych i wewnętrznych oraz wyjaśnia ich przyczyny;
 - 5) wyjaśnia zmiany procesów urbanizacyjnych i osadnictwa wiejskiego, wiążąc je z przemianami gospodarczymi i społecznymi w Polsce.
12. Geografia Polski – działalność gospodarcza. Uczeń:
- 1) ocenia poziom wykorzystania warunków naturalnych na podstawie wielkości i rodzajów produkcji rolniczej w porównaniu z innymi państwami Unii Europejskiej;
 - 2) wskazuje zmiany strukturalne zachodzące w polskim rolnictwie;
 - 3) wskazuje obszary występowania podstawowych zasobów naturalnych i analizuje zmiany wielkości ich eksploatacji;
 - 4) porównuje wielkość i strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce i innych państwach świata;
 - 5) wskazuje dziedziny produkcji przemysłowej dynamicznie się rozwijające;
 - 6) przedstawia zmiany w gospodarce Polski spowodowane jej restrukturyzacją i modernizacją po 1990 r.;
 - 7) wskazuje przykłady i znaczenie inwestycji zagranicznych w Polsce dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju;
 - 8) przedstawia zróżnicowanie sektora usług w Polsce i innych państwach Unii Europejskiej;
 - 9) podaje przykłady przekształceń własnościowych w polskiej gospodarce mające wpływ na zmiany struktury produkcji i stopień zaspokojenia potrzeb materialnych i usług;
 - 10) wskazuje głównych partnerów handlowych oraz kierunki geograficzne i strukturę towarową wymiany międzynarodowej Polski.

Roczny plan dydaktyczny przedmiotu *geografia* w zakresie podstawowym dla klasy pierwszej liceum ogólnokształcącego, technikum i szkoły zawodowej, uwzględniający kształcone umiejętności i treści podstawy programowej

Temat (rozumiany jako lekcja)	Liczba godzin	Treści podstawy programowe j	Cele ogólne	Kształcone umiejętności	Propozycje metod nauczania	Propozycje środków dydaktycznych	Uwagi
Współczesne problemy demograficzne i społeczne świata							
1. Zróżnicowanie rozmieszczenia ludności na świecie	1	1.1	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzowanie obszarów o optymalnych i trudnych warunkach do zamieszkania w skali globalnej i regionalnej – rozumienie prawidłowości rządzących rozmieszczeniem ludności na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia ludności na świecie – uzasadnia zróżnicowanie gęstości zaludnienia na wybranych obszarach – porównuje gęstość zaludnienia wybranych regionów i krajów, uwzględniając czynniki wpływające na to zróżnicowanie – ocenia wpływ dużej koncentracji ludności na jakość życia ludzkiego i stan środowiska geograficznego 	praca z mapą, praca z materiałem statystycznym, metoda meta planu, pogadanka	mapa gęstości zaludnienia na świecie, mapa fizyczna świata, mapa stref klimatycznych, podręcznik	

				<ul style="list-style-type: none"> – przewiduje, w których regionach będą następowały w przyszłości procesy koncentracji ludności i wyludniania 			
2. Procesy demograficzne na świecie	1	1.2	<ul style="list-style-type: none"> – ukazanie faz przejścia demograficznego na przykładzie wybranych państw – poznanie faz przejścia epidemiologicznego na przykładzie całego świata i poszczególnych kontynentów 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zjawisko eksplozji demograficznej – stosuje terminy dotyczące procesów demograficznych – uzasadnia zróżnicowanie wielkości przyrostu naturalnego w powiązaniu ze stopniem rozwoju gospodarczego państw świata – charakteryzuje fazy rozwoju demograficznego społeczeństw – proponuje rozwiązania przeciwdziałające negatywnym skutkom eksplozji demograficznej – charakteryzuje fazy przejścia epidemiologicznego 	pogadanka, praca z materiałem statystycznym i graficznym, ćwiczenia obliczeniowe	podręcznik (wykresy faz rozwoju demograficznego i faz przejścia epidemiologicznego)	

				<ul style="list-style-type: none"> – wiąże fazy przejścia epidemiologicznego z rozwojem gospodarczym państw świata – dowodzi zależności między fazami rozwoju demograficznego i fazami przejścia epidemiologicznego na kształt piramidy płci i wieku 			
3. Migracje ludności na świecie	1	1.3	<ul style="list-style-type: none"> – poznanie klasyfikacji migracji, ich przyczyn i konsekwencji – charakteryzowanie współczesnych kierunków migracji Polaków – charakteryzowanie czynników wpływających na atrakcyjność niektórych państw dla imigrantów 	<ul style="list-style-type: none"> – posługuje się terminologią związaną z ruchami migracyjnymi – charakteryzuje główne kierunki historycznych i współczesnych migracji na świecie – ocenia konsekwencje społeczno-gospodarcze migracji – charakteryzuje największe skupiska Polonii oraz jej działania na rzecz podtrzymywania więzi z ojczyzną – porównuje przyczyny i skutki wielkich 	pogadanka, dyskusja, praca z mapą, mapa mentalna	atlas świata, podręcznik	

				<p>migracji Polaków pod kątem politycznym i gospodarczym</p> <ul style="list-style-type: none"> – proponuje działania mogące poprawić warunki życia uchodźców 			
4. Procesy urbanizacyjne na świecie	1	1.4	<ul style="list-style-type: none"> – ukazanie zróżnicowania procesów urbanizacji na świecie – wyjaśnienie procesów tworzenia się aglomeracji miejskich oraz ich formy 	<ul style="list-style-type: none"> – określa funkcje wybranych miast – charakteryzuje typy zespołów miejskich i procesy ich powstawania – porównuje przebieg procesów urbanizacyjnych w krajach o różnym stopniu rozwoju – uzasadnia zmiany układu przestrzennego miast na przestrzeni dziejów ludzkości 	<p>pokaz, obserwacja pośrednia, praca ze schematami graficznymi, pogadanka, metoda aktywnego opisu</p>	<p>podręcznik, zdjęcia fragmentów miast wskazujących na ich funkcje</p>	
5. Megamiasta – szanse czy zagrożenia?	1	1.5	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnienie procesu rozwoju największych miast na świecie – ukazanie problemów związanych z ekspansją przestrzenną wielkich metropolii świata 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje pozytywne i negatywne aspekty życia w wielkich miastach – analizuje regionalne zróżnicowanie poziomu urbanizacji – wskazuje zależność między stopniem 	<p>pogadanka, analiza SWOT</p>	<p>atlas (mapa polityczna świata)</p>	

				<p>rozwoju gospodarczego a wskaźnikiem urbanizacji</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia zjawisko „urbanizacji pozornej” – proponuje działania zmierzające do poprawy warunków życia w megamiastach 			
6. Znaczenie kultury i tradycji w rozwoju państw świata	1	1.6	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnienie wpływu kultury i tradycji regionalnych na różnicowanie regionów pod względem rozwoju społecznego i gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje poszczególne kręgi kulturowe na świecie – dowodzi, że istnieje związek między kulturą a zachowaniami społecznymi – ocenia wpływ kultury na dorobek materialny i duchowy społeczeństw – ocenia możliwości zaakceptowania wzorców wybranych kultur w kulturze zachodnioeuropejskiej – proponuje rozwiązanie konfliktów 	praca z tekstem, praca z mapą, dyskusja, obserwacja pośrednia	atlas (mapa kręgów kulturowych), podręcznik, zdjęcia	

				wynikających ze „zderzenia kultur”			
Zróżnicowanie gospodarcze świata							
7. Społeczno-gospodarczy podział państw świata	1	2.1	<ul style="list-style-type: none"> – poznanie mierników społeczno-gospodarczych – klasyfikowanie państw na podstawie analizy wskaźników rozwoju społecznego i gospodarczego – ukazanie przyczyn dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów świata 	<ul style="list-style-type: none"> – klasyfikuje mierniki według kryterium: gospodarczego, demograficznego i społecznego – analizuje dane statystyczne, na podstawie których klasyfikuje kraje pod względem poziomu ich rozwoju – uzasadnia podział na bogatą Północ i biedne Południe – charakteryzuje konsekwencje różnic między krajami o różnym poziomie rozwoju – proponuje działania zmierzające do zmniejszenia dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym państw świata 	praca z materiałem statystyczno-kartograficznym, burza mózgów	dane statystyczne, atlas (mapa polityczna świata)	
8. Formy pomocy w sytuacjach kryzysowych	1	2.2	<ul style="list-style-type: none"> – ugruntowanie wiedzy na temat zagrożeń współczesnego 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje kryzysy w skali globalnej i 	mapa mentalna, metoda drzewka decyzyjnego,	podręcznik	

			<p>świata</p> <ul style="list-style-type: none"> – dokonanie oceny form pomocy państw i organizacji pozarządowych regionom dotkniętym kryzysem 	<ul style="list-style-type: none"> – regionalnej projektuje możliwe do zrealizowania formy pomocy państwa i różnego rodzaju organizacji w skali lokalnej, regionalnej i globalnej – uzasadnia konieczność współdziałania organizacji międzynarodowych (gospodarczych i politycznych) oraz wszystkich państw świata w rozwiązywaniu kryzysów globalnych – ocenia rolę organizacji pozarządowych oraz agend ONZ w pomocy humanitarnej 	dyskusja, praca z tekstem		
9. Główne obszary upraw i chowu zwierząt na świecie	1	2.3	<ul style="list-style-type: none"> – ukazanie rozmieszczenia obszarów upraw i chowu zwierząt na świecie – wyjaśnienie przestrzennego 	<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje klasyfikacji roślin uprawnych – określa rozmieszczenie upraw wybranych gatunków roślin i chowu zwierząt 	pogadanka, praca z mapą	atlas (mapy rozmieszczenia upraw i chowu zwierząt na świecie)	

			<p>zróźnicowania upraw i chowu zwierząt na świecie</p>	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia zależność rozmieszczenia roślin uprawnych od ich wymagań klimatyczno-glebowych – uzasadnia powiązanie upraw i hodowli zwierząt z rynkiem zbytu – charakteryzuje zależność wielkości plonów i zbiorów roślin od sposobu gospodarowania 			
10. Wyżywienie ludności na świecie	1	2.4	<ul style="list-style-type: none"> – poznanie systemów żywieniowych na świecie – wyjaśnienie przyczyn różnic w wielkości i strukturze spożycia żywności na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje skrajne systemy żywieniowe na świecie – porównuje przyczyny stosowania głodowego i obfitego systemu żywieniowego – charakteryzuje konsekwencje braku lub nadmiaru różnych substancji odżywczych dla zdrowia i życia człowieka – proponuje możliwości 	praca z mapą, dyskusja, burza mózgów	mapa wyżywienia ludności	

				<p>zmniejszenia dysproporcji w dystrybucji żywności na świecie</p> <p>– ocenia skuteczność pomocy postaci „ryby” i „wędkę” w rozwiązywaniu problemu głody na świecie</p>			
--	--	--	--	--	--	--	--

11. Współczesny obraz wsi	1	2.5	<ul style="list-style-type: none"> – ukazanie zmian w funkcji obszarów wiejskich w wybranych regionach – wyjaśnienie szans i zagrożeń dla środowiska przyrodniczego i społeczności lokalnych, wynikających z procesów przemian zachodzących na terenach wiejskich 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje typy wsi najczęściej występujące w Polsce – charakteryzuje specyfikę osadnictwa wiejskiego wybranych regionów na świecie – określa różne kierunki przekształceń terenów wiejskich – uzasadnia zmiany funkcji i fizjonomii wsi w erze globalizacji – ocenia wpływ przekształceń terenów wiejskich na środowisko przyrodnicze – określa zmiany struktur i procesów demograficznych powiązanych ze zmianami funkcji i fizjonomii wsi 	praca z materiałem graficznym, pogadanka, mapa mentalna, obserwacja pośrednia	rysunki typów zabudowy wiejskiej, zdjęcia wybranych terenów wiejskich	
12. Gospodarowanie zasobami leśnymi	1	2.6	<ul style="list-style-type: none"> – poznanie sposobów gospodarowania lasami – wyznaczenie kierunków zmian w 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje na wybranych przykładach różne typy gospodarki leśnej 	metoda metaplanu, dyskusja, praca z mapą, burza mózgów	podręcznik, mapa zasobów leśnych na świecie i sposobów gospodarowania	

			powierzchni lasów na świecie	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ rabunkowej gospodarki leśnej na różnorodność gatunkową fauny i flory – określa pozytywne i negatywne aspekty gospodarki leśnej – dowodzi zależności wylesienia i problemów globalnych środowiska geograficznego – proponuje działania ograniczające proces wylesiania na świecie 		lasami	
13. Rybołówstwo i marikultura	1	2.7	<ul style="list-style-type: none"> – ukazanie cech gospodarki morskiej i sposobów wykorzystania zasobów oceanu światowego – uświadomienie zagrożeń wynikających ze zbyt intensywnej eksploatacji zasobów morskich 	<ul style="list-style-type: none"> – stosuje terminy związane z gospodarką morską – charakteryzuje warunki występowania żywnych wód – określa cechy rabunkowej gospodarki morskiej – ocenia czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze wpływające na wielkość połowów 	praca z mapą, praca z tekstem, praca z materiałem statystycznym, pogadanka, mapa mentalna	mapa występowania żywnych wód, mapa rozmieszczenia prądów morskich na świecie, podręcznik, dane statystyczne przedstawiające kraje odławiające najwięcej ryb i największych eksporterów ryb	

				<ul style="list-style-type: none"> – klasyfikuje kraje jako eksporterów ryb na podstawie wielkości połowów na jednego mieszkańca – przewiduje konsekwencje intensywnej eksploatacji zasobów morskich – proponuje działania mające na celu zmniejszenie antropopresji na środowisko oceanu światowego 			
14. Współczesne problemy energetyczne świata	1	2.8	<ul style="list-style-type: none"> – poznanie zróżnicowania i zmian struktury wykorzystania surowców energetycznych na świecie – dokonanie oceny struktury wykorzystania surowców energetycznych – uświadomienie konsekwencji wynikających z dominacji w produkcji energii surowców 	<ul style="list-style-type: none"> – klasyfikuje odnawialne i nieodnawialne źródła energii – charakteryzuje zróżnicowanie występowania surowców energetycznych na świecie – porównuje cechy energetyki konwencjonalnej i alternatywnej – charakteryzuje strukturę produkcji energii elektrycznej 	mapa mentalna, praca z materiałem statystycznym, dyskusja, praca z materiałem kartograficznym	dane statystyczne dotyczące struktury wykorzystania źródeł energii w wybranych krajach, mapa rozmieszczenia surowców energetycznych na świecie	

			nieodnawialnych	<p>w wybranych krajach</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia zmianę struktury produkcji energii pod kątem zasobów nieodnawialnych i degradacji środowiska – określa konsekwencje nierównomiernego rozmieszczenia surowców energetycznych – prognozuje zmiany struktury produkcji energii na świecie 			
15. Ropa rządzi światem	1	2.8	<ul style="list-style-type: none"> – określenie przestrzennego zróżnicowania występowania ropy naftowej na świecie – wyjaśnienie twierdzenia: „ropa rządzi światem” – określenie rozwiązań problemu wyczerpywania się głównego surowca energetycznego na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – określa zastosowanie ropy naftowej w różnych gałęziach gospodarki – dowodzi, że walka o ropę jest jedną z przyczyn współczesnych konfliktów na świecie – wyjaśnia rolę organizacji OPEC w gospodarowaniu ropą naftową – wymienia przykłady państw należących do grupy 	praca z materiałem kartograficznym, pogadanka, dyskusja	mapa rozmieszczenia surowców energetycznych na świecie, podręcznik	

				<p>eksporterów i importerów ropy</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje konsekwencje wynikające z problemu wyczerpywania się światowych zasobów ropy naftowej – proponuje rozwiązania problemu wyczerpywania się zasobów ropy naftowej 			
16. Współczesne rynki pracy	1	2.9	<ul style="list-style-type: none"> – ukazanie zmian zachodzących na rynku pracy w skali globalnej i regionalnej, wynikających z rozwoju nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych – uświadomienie konieczności dostosowania swoich umiejętności zawodowych do potrzeb rynku 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia zależność struktury zawodowej od stopnia rozwoju kraju – porównuje, na przykładzie wybranych państw zmiany, jakie zaszły w strukturze zatrudnienia – określa zamiany na światowych rynkach pracy wynikające z rozwoju nowoczesnych usług – uzasadnia zależność rynku pracy od struktury 	praca z materiałem statystycznym, praca z mapą, pogadanka, dyskusja	dane statystyczne przedstawiające zmiany zatrudnienia według sektorów gospodarki, mapa zróżnicowania bezrobocia w Polsce i w Europie	

				<p>wykształcenia</p> <ul style="list-style-type: none"> – przewiduje zmiany na rynku pracy w swoim regionie zamieszkania – określa wymagania współczesnych firm wobec pracowników – uzasadnia zróżnicowanie stopy bezrobocia w Polsce i wybranych krajach Europy 			
17. Przemysł wysokiej technologii	1	2.10	<ul style="list-style-type: none"> – poznanie cech przemysłu wysokiej technologii, jego gałęzi i głównych ośrodków produkcji na świecie – poznanie nowych funkcji ośrodków przemysłowych i nowych formy przestrzennych, typu technopolie, klastry i dystrykty przemysłowe 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje cechy przemysłu nowych technologii – ocenia lokalizację wybranych technopolii – uzasadnia dysproporcje w rozmieszczeniu ośrodków przemysłu nowych technologii – porównuje przemysłowe formy przestrzenne, takie jak: technopolie, klastry i dystrykty przemysłowe – uzasadnia słuszność powstawania grup przedsiębiorstw 	praca z tekstem, praca z materiałem graficznym, metoda projektu	podręcznik, mapa rozmieszczenia technopolii na świecie	

				powiązanych ze sobą gospodarczo			
18. Turystyka na świecie i w Polsce	1	2.11	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje wybrane obszary intensywnie zagospodarowywane turystycznie na świecie – wyjaśnia, dlaczego zmieniają się kierunki wyjazdów turystycznych Polaków – identyfikuje skutki rozwoju turystyki dla środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje regiony w Polsce i na świecie o najwyższych walorach turystycznych – charakteryzuje wybrane regiony turystyczne pod względem ich atrakcyjności – określa przyczyny zmian kierunku ruchu turystycznego Polaków – uzasadnia wpływ natężenia ruchu turystycznego i rozbudowy bazy turystycznej na elementy środowiska przyrodnicze – ocenia konsekwencje społeczno-gospodarcze intensywnego zagospodarowania wybranych regionów turystycznych 	obserwacja pośrednia, praca z materiałem statystycznym, metoda metaplanu	zdjęcia obiektów turystycznych w Polsce i na świecie, dane statystyczne dotyczące zmian natężenia ruchu turystycznego	
19. Rola komunikacji w	1	2.13	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zmiany zachodzące w 	<ul style="list-style-type: none"> – dobiera odpowiedni rodzaj transportu do 	pogadanka, metoda metaplanu, praca z	mapa rozmieszczenia	

rozwoju handlu			<p>kierunkach i natężeniu ruchu osób i towarów</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje przykłady lokalizacji nowoczesnych terminali i ich rolę w rozwoju regionów 	<p>wskazanych typów ładunków</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa główne kierunki przewozu osób i towarów na świecie – charakteryzuje rolę terminali uniwersalnych i specjalistycznych w przepływie osób i towarów – określa przyczyny i konsekwencje zmian głównych kierunków przemieszczania się ludności – ocenia znaczenie istnienia portów komunikacyjnych dla rozwoju regionalnego 	<p>materiałem kartograficznym</p>	<p>portów lotniczych i morskich oraz głównych kierunków przemieszczania towarów i pasażerów</p>	
20. Nowoczesne usługi komunikacyjne	1	2.12	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę nowoczesnych usług komunikacyjnych w funkcjonowaniu gospodarki i w życiu codziennym 	<ul style="list-style-type: none"> – klasyfikuje rodzaje usług komunikacyjnych – charakteryzuje przestrzenne zróżnicowanie dostępności do usług komunikacyjnych w Polsce i w Europie – ocenia pozytywne i negatywne 	<p>mapa mentalna, praca z materiałem kartograficznym, pogadanka</p>	<p>mapa dostępności do Internetu i telefonii w Polsce i na świecie</p>	

				<p>następstwa korzystania z urzędzeń komunikacyjnych</p> <ul style="list-style-type: none"> – wykazuje związek rozwoju usług z poziomem rozwoju gospodarczego państw – określa znaczenie usług komunikacyjnych w życiu codziennym 			
21. Mieszkańcy globalnej wioski	1	2.14	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady procesów globalizacji i ich wpływu na rozwój regionalny i lokalny 	<ul style="list-style-type: none"> – określa przejawy globalizacji w działalności gospodarczej, politycznej i w życiu codziennym – porównuje znaczenie globalizacji w skali lokalnej i globalnej – ocenia rolę procesu globalizacji w skali lokalnej, regionalnej i globalnej – ocenia wpływ globalizacji na kulturę i życie codzienne 	praca z tekstem, pogadanka, metoda projektu	podręcznik	
22. Zmiany na mapie politycznej świata	1	2.15	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia współczesne zmiany na mapie politycznej świata 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Europy i świata państwa, które 	praca z materiałem kartograficznym, pogadanka, wykład,	mapa polityczna świata, podręcznik	

				<p>powstały po 1989 r.</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje procesy, jakie doprowadziły do wprowadzenia zmian na mapie politycznej Europy w latach 90. – ocenia procesy integracji i dezintegracji państw oraz charakteryzuje problemy związane z tymi procesami – proponuje zmiany na mapie politycznej świata jako sposób rozwiązywania konfliktów 	metoda drzewa decyzyjnego		
23. Procesy integracyjne	1	2.16	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia na wybranych przykładach (w skali lokalnej, regionalnej i globalnej) przyczyny procesów integracyjnych i ich skutki gospodarcze, społeczne i polityczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny i znaczenie procesów integracyjnych na szczeblu lokalnym, regionalnym i globalnym – charakteryzuje wybrane organizacje międzynarodowe pod względem ich zakresu działań – ocenia rolę wybranych organizacji międzynarodowych 	pogadanka, mapa mentalna, praca z tekstem, praca z materiałem kartograficznym	podręcznik, mapa zasięgu wybranych organizacji międzynarodowych	

				<p>dla gospodarki światowej i poszczególnych państw</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie organizacji pozarządowych dla społeczeństwa lokalnego – określa znaczenie organizacji w rozwiązywaniu problemów współczesnego świata 			
Relacja człowiek – środowisko przyrodnicze a zrównoważony rozwój							
24. Przyczyny i skutki zakłóceń równowagi ekologiczne	1	3.1	<ul style="list-style-type: none"> – formułuje problemy wynikające z eksploatacji zasobów odnawialnych i nieodnawialnych – potrafi przewidzieć przyrodnicze i pozapryrodnicze przyczyny i skutki zakłóceń równowagi ekologicznej 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje przyrodnicze i pozapryrodnicze przyczyny zakłóceń równowagi ekologicznej – porównuje pod względem korzyści i zagrożeń stopień wykorzystania odnawialnych i nieodnawialnych zasobów przyrody – określa konsekwencje nadmiernego 	mapa mentalna, pogadanka, praca z tekstem, obserwacja pośrednia, studium przypadku	podręcznik, zdjęcia terenów silnie przekształconych przez człowieka, np. kopalnie odkrywkowe	

				<p>eksploatacji nieodnawialnych zasobów przyrody</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia konsekwencje przyrodnicze i społeczno-ekonomiczne powstałe na obszarach klęsk ekologicznych – proponuje działania polegające na wykorzystaniu zasobów przyrody zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju 			
25. Ochrona zasobów wód	1	3.2	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje obszary niedoboru i nadmiaru wody na świecie i określa przyczyny tego zróżnicowania (w tym zanieczyszczenia wód) – przedstawia projekty rozwiązań stosowanych w sytuacjach braku lub niedoborów wody w różnych strefach klimatycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje obszary borykające się z problemami deficytu wody i jej nadmiaru – analizuje przyrodnicze i antropogeniczne przyczyny problemów wynikających z występowania dodatniego i ujemnego bilansu wodnego – planuje rozwiązania problemu deficytu 	praca z tekstem, praca z materiałem kartograficznym, dyskusja, metoda mapy	podręcznik, mapa rozkładu opadów atmosferycznych na świecie	

				<p>wody i ocenia ich skuteczność w różnych warunkach klimatycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> – proponuje realizację działań przeciwpowodziowych, które można stosować w dolinach rzecznych i wzdłuż wybrzeży morskich 			
26. Globalne ocieplenie – fakty i mity	1	3.3	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia przyczyny zachodzących współcześnie globalnych zmian klimatu (ocieplenia globalnego) i ocenia rozwiązania podejmowane w skali globalnej i regionalnej zapobiegające temu zjawisku 	<ul style="list-style-type: none"> – określa przyczyny globalnego ocieplenia – dokonuje analizy argumentów za i przeciw istnienia globalnego ocieplenia – ocenia skuteczność działań podejmowanych w celu ograniczenia globalnych zmian klimatu; – dowodzi konieczności stosowania rozwiązań globalnych w walce z efektem cieplarnianym 	praca z tekstem źródłowym, pogadanka, metoda śnieżnej kuli	podręcznik, tekst źródłowy (artykuły na temat globalnego ocieplenia)	
27. Wpływ rolnictwa na	1	3.4	<ul style="list-style-type: none"> – wykazuje na przykładach, że zbyt 	<ul style="list-style-type: none"> – określa wpływ rozwoju rolnictwa na 	praca z materiałem kartograficznym,	mapa największych regionów	

środowisko przyrodnicze			intensywne wykorzystanie rolnicze gleb oraz nieumiejętne zabiegi agrotechniczne powodują w wielu częściach świata degradację gleb, co w konsekwencji prowadzi do spadku produkcji żywności, a w niektórych regionach świata do głodu i ubóstwa	<ul style="list-style-type: none"> – erozję gleby i zjawisko pustynnienia – konstruuje ciąg przyczynowo-skutkowy opisujący zależność intensyfikacji rolnictwa, degradacji gleb i pogłębiania problemy głodu – ocenia konsekwencje intensyfikacji rolnictwa w wybranych rejonach świata – proponuje rozwiązania problemu zbyt dużej ingerencji rolnictwa w środowisko przyrodnicze 	praca z tekstem, metoda metaplanu	rolniczych świata, podręcznik	
28. Antropopresja – ingerencja człowieka w środowisko	1	3.5	– wykazuje na przykładach pozaprzyrodnicze czynniki zmieniające relacje człowiek – środowisko przyrodnicze (rozszerzanie udziału technologii energooszczędnych, zmiany modelu	<ul style="list-style-type: none"> – określa wpływ działań w obrębie poszczególnych działów gospodarki ingerujących w środowisko przyrodnicze – uzasadnia konieczność wdrażania działań, polegających na 	mapa mentalna, dyskusja, drzewo decyzyjne	podręcznik	

			konsumpcji, zmiany poglądów dotyczących ochrony środowiska)	racjonalnym gospodarowaniu zasobami – ocenia rolę edukacji w kształtowaniu świadomości ekologicznej społeczeństwa – proponuje działania, które mogą podejmować społeczności lokalne w celu oszczędzania zasobów przyrody – określa rolę postępu technologicznego w kształtowaniu i ochronie środowiska			
--	--	--	--	---	--	--	--